

Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Środowiska - z upoważnienia prezesa Rady Ministrów - na interpelację nr 5665

w sprawie zagrożeń wynikających z istnienia w Polsce ogromnych ilości azbestu w formie pokryć dachowych, a także innych wyrobów zawierających ten składnik oraz braku skutecznych metod jego utylizacji

Szanowny Panie Marszałku! Odpowiadając na interpelację pani poseł Mirosławy Masłowskiej oraz grupy posłów na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 października 2008 r., znak: SPS-023-5665/08, dotyczącą zagrożeń wynikających z istnienia w Polsce ogromnych ilości azbestu w formie pokryć dachowych, przekazuję poniższe wyjaśnienia.

Azbest jest substancją stwarzającą szczególne zagrożenie dla środowiska, co zostało jednoznacznie wskazane w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.). Powodem takiej kwalifikacji azbestu jest chorobotwórcze działanie jego włókien mineralnych zawieszonych w powietrzu, które po dostaniu do organizmu człowieka mogą być przyczyną poważnych chorób układu oddechowego. Mając powyższe na uwadze, wykorzystywane substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska, w tym także azbest, podlegają sukcesywnej eliminacji zgodnie z art. 162 ust. 1 ustawy Prawo ochrony środowiska. Przepisy ww. ustawy zakazują również wprowadzania do obrotu i ponownego wykorzystania ww. substancji (zgodnie z art. 160 ww. ustawy).

Zakaz stosowania materiałów zawierających azbest, z uwagi na jego właściwości chorobotwórcze, został wprowadzony również na mocy przepisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20, z późn. zm.). Ma on na celu wyeliminowanie produkcji, stosowania oraz obrotu wyrobami zawierającymi azbest. Dlatego postępowanie z ww. materiałami powinno przebiegać przy zachowaniu szczególnych środków ostrożności, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

W ramach corocznie podejmowanych przez Ministerstwo Gospodarki działań monitorowany jest stan zdrowia mieszkańców Polski oraz prowadzone są badania stężeń włókien azbestu w powietrzu na terenie kraju. W tym celu w strukturze Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi utworzono Ośrodek Referencyjny Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem, który na podstawie gromadzonych danych prowadzi badania, opracowuje analizy i sporządza ekspertyzy służące ocenie realizacji celu, jakim jest minimalizacja u mieszkańców Polski negatywnych skutków zdrowotnych kontaktu z azbestem. W latach 2004-2007 r. kontynuowane były prace dla zwiększenia wykrywalności i skutecznego zwalczania chorób azbestozależnych, obejmujące coraz większą część populacji.

W ramach zadania dotyczącego oceny zagrożeń zdrowotnych mieszkańców narażonych na ekspozycję pyłu azbestowego przeprowadzono pomiary stężenia włókien azbestu w powietrzu oraz określono ryzyko nowotworów azbestozależnych. Wykonano 4184 pomiary w 14 województwach, obejmujące łącznie 89,1% powierzchni kraju i 89,8% ludności Polski. Pomiary przeprowadzono w 1060 punktach na terenie 217 powiatów w 705 gminach. Szczególnie dokładnie przebadano miejsca w otoczeniu byłych zakładów azbestowych w Ogrodzieńcu, Szczucinie, Wierzbicy, Gryfowie, Lubawce i Małkini. Przy doborze punktów pomiaru stężenia włókien azbestu w powietrzu wzięto pod uwagę: występowanie potencjalnych źródeł znacznej emisji pyłu - nagromadzenie znacznej ilości zabudowanych materiałów azbestowo-cementowych oraz potencjalne narażenie dużych grup mieszkańców.

Na podstawie wyników monitoringu oraz zużycia materiałów zawierających azbest na objętych badaniem obszarach określone zostało ryzyko występowania nowotworów azbestozależnych, według aktualnego stanu zanieczyszczenia środowiska. Ponadto, zgodnie z ustawą o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, realizowany był program badań profilaktycznych. Programem objęto pracowników 28 zakładów i realizowany był przez 13 wojewódzkich ośrodków medycyny pracy. Ogółem w latach 2000-2006 w programie przebadano ponad 6000 osób, wykonując ponad 12 000 badań. Wśród zgłaszających się na badania zaobserwowano systematyczny wzrost liczby osób z rozpoznaną pylicą azbestową. Średniorocznie rozpoznawano kilka przypadków raka płuca oraz międzybłoniaka opłucnej.

W latach 2007-2008 Ośrodek Referencyjny Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem kontynuuje działania w zakresie ochrony zdrowia, obejmujące pomiary stężeń włókien azbestu na obszarze kolejnych województw, oceny poziomu zagrożenia zdrowia ludności na terenach szczególnie narażonych na oddziaływanie azbestu oraz zwiększanie wykrywalności i skuteczności zwalczania chorób azbestozależnych.

Kontrole przeprowadzane przez Państwową Inspekcję Pracy prowadzone są w zakładach pracy, które, zgodnie z przepisami prawa, zgłaszają te prace do okręgowych inspektoratów pracy, jak i w zakładach, które tego obowiązku nie dokonały. Kontrole przestrzegania przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy prowadzone były m.in. podczas:

- usuwania i rozbiórki poszycia dachu lub elewacji ścian bocznych obiektów budowanych z wyrobów azbestowo-cementowych zawierających azbest mocno związany,
- usuwania azbestowo-cementowych płyt chłodni kominowych,
- usuwania sznurów azbestowych wypełniających szczeliny dylatacyjne kominów przemysłowych,
- demontażu płyt azbestowych miękkich, uszczelnienia palników i wizjerów kotłów,
- demontażu tektury i papieru azbestowego zastosowanego jako materiał zwiększający odporność ogniową sufitu,
- prac związanych z unieszkodliwianiem odpadów zawierających azbest na składowiskach odpadów.

Podczas kontroli ocenia się m.in.:

- przestrzeganie przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy podczas usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych i przemysłowych oraz podczas unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest,
- prawidłowość środków zapobiegawczych podejmowanych przez pracodawców w celu zmniejszenia ujemnych następstw dla zdrowia pracowników.

Kontrolom towarzyszą działania prewencyjne i edukacyjne, polegające głównie na upowszechnianiu informacji o właściwych sposobach eliminowania bądź ograniczania zagrożenia wynikającego z obecności azbestu, skutkach zdrowotnych wynikających z działania azbestu, jak również o prawidłowych metodach pracy.

Kwestie dotyczące nielegalnych składowisk odpadów pozostają w kompetencji organów gmin,

bowiem zgodnie z art. 34 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2007 r. Nr 39, poz. 251, z późn. zm.) wójt, burmistrz lub prezydent miasta, w drodze decyzji, nakazuje posiadaczowi odpadów usunięcie odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania, wskazując sposób wykonania tej decyzji. Decyzja jest wydawana z urzędu. W przypadku stwierdzenia magazynowania lub składowania odpadów w miejscach na ten cel nieprzeznaczonych inspekcja ochrony środowiska przekazuje sprawę zgodnie z kompetencją do organów gminy. Gdy magazynowanie lub składowanie odpadów w miejscach na ten cel nieprzeznaczonych dotyczy podmiotów, wojewódzki inspektorat ochrony środowiska przekazuje informacje o tym fakcie do marszałka w celu naliczenia opłat podwyższonych.

Inspekcja ochrony środowiska sprawdzała kwestię posiadania przez gminy uchwalonych planów gospodarki odpadami w trakcie cyklu kontrolnego dotyczącego odpadów komunalnych przeprowadzonego w 2007 r.

Zgodnie z ustaleniami kontroli w 2005 r. gminne plany gospodarki odpadami były uchwalone w 57 gminach, co stanowiło 79% badanych jednostek samorządowych. W cyklu kontrolnym z 2007 r. odnotowano 69 gmin posiadających uchwalone plany gospodarki odpadami, co stanowi 94% badanych jednostek. Pozostałe 5 gmin nieposiadających GPGO znajdowało się w woj. śląskim, przy czym w 3 przypadkach uchwalone plany zostały decyzją wojewody uchylone, a w pozostałych dwóch przypadkach rady gmin planów nie uchwałyły.

W przepisach nie ma sankcji za brak planu gospodarki odpadami.

Jednocześnie należy wskazać, iż z uwagi na interdyscyplinarność zagadnień związanych z azbestem Rada Ministrów w dniu 14 maja 2002 r. przyjęła "Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski". W chwili obecnej jest przygotowywany do przyjęcia przez Radę Ministrów "Program oczyszczania kraju z azbestu na lata 2008-2032". Minister gospodarki, koordynujący działania w tym zakresie, zamykając program uchwalony w 2002 r., opracował sprawozdanie z jego realizacji. Należy również wspomnieć o istnieniu organu opiniodawczo-doradczego, tj. Rady Programowej ds. realizacji Programu, działającej przy ministrze gospodarki, powołanej do rozpatrywania kierunków realizacji zadań programu.

Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest jest obowiązkiem wynikającym z przepisów ustawy Prawo ochrony środowiska. Osoby fizyczne przedmiotowe informacje powinny składać u wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, natomiast osoby prawne - do marszałka województwa. Inspekcja ochrony środowiska, kontrolując podmioty korzystające ze środowiska, sprawdza przekazywanie przez nich informacji w zakresie substancji niebezpiecznych do marszałka, natomiast kontrola osób fizycznych w tym zakresie należy do organów gminy. Ministerstwo Gospodarki nasiliło natomiast działania informacyjno-edukacyjne tak, aby dotrzeć do każdej gminy, każdego powiatu i województwa. Do każdej jednostki samorządu terytorialnego zostaną wysłane ulotki informacyjne, plakaty oraz poradniki dla użytkowników wyrobów zawierających azbest. Ponadto na zlecenie Ministerstwa Gospodarki została utworzona strona internetowa www.bazaazbestowa.pl, z której zasobów mogą korzystać wszystkie jednostki samorządu terytorialnego. Jest to bezpłatne narzędzie informatyczne przeznaczone do prowadzenia inwentaryzacji na poziomie gminy i województwa oraz zawierające szereg przydanych informacji związanych z problematyką azbestową. Ponadto Ministerstwo Gospodarki wspiera w tym roku ponad 70 samorządów w zakresie opracowania planów usuwania azbestu i sporządzenia rzetelnej inwentaryzacji. Wsparcie otrzymały również inne inicjatywy podejmowane przez lokalne samorządy w zakresie opracowania materiałów edukacyjnych dedykowanych do konkretnej grupy odbiorców czy organizacji konferencji. Warto również zaznaczyć, iż z danych szacunkowych przekazanych przez urzędy marszałkowskie oraz urzędy wojewódzkie wynika, że zinwentaryzowano do tej pory 6 360 000 Mg i 1 071 808 mb wyrobów zawierających azbest.

Z posiadanych informacji wynika, że środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przeznaczone na ten cel nie są w pełni wykorzystywane. Z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w ramach II programu priorytetowego "Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi" o dofinansowanie na projekty związane z unieszkodliwieniem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest mogą się ubiegać:

- jednostki samorządu terytorialnego i ich związki,
- podmioty świadczące usługi z zakresu zadań własnych,
- przedsiębiorcy.

Należy jednak zwrócić uwagę, że do omawianego dofinansowania kwalifikują się przedsięwzięcia kompleksowo rozwiązujące problem usuwania azbestu na danym obszarze, dla których minimalna ilość wyrobów zawierających azbest przewidzianych do usunięcia i unieszkodliwienia lub zabezpieczenia będzie nie mniejsza niż 10 tys. ton.

Także w ramach regionalnych programów operacyjnych opracowanych dla poszczególnych województw wsparcie mogą uzyskać projekty związane na przykład z realizacją gminnych i powiatowych programów usuwania azbestu, jako dokumentów odrębnych lub stanowiących część planów gospodarki odpadami bądź też z zastępowaniem azbestowych elementów znajdujących się na wielorodzinnych budynkach mieszkalnych materiałami mniej szkodliwymi, w ramach działań związanych z rewitalizacją obszarów miejskich. Rodzaje projektów kwalifikujących się do dofinansowania różnią się jednak w zależności od województwa.

Na zlecenie Ministerstwa Gospodarki opracowano poradnik dotyczący finansowania usuwania azbestu, który wkrótce zostanie przesłany wszystkim samorządom. Analiza przedmiotowej kwestii wykazała, iż większość wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej ma w swoich priorytetach działania ukierunkowane na usuwanie wyrobów zawierających azbest, których beneficjentem mogą być jednostki samorządu terytorialnego. Celem opracowania przedmiotowego poradnika jest aktywizacja samorządów do pozyskiwania środków finansowych na usuwanie wyrobów zawierających azbest.

W chwili obecnej brak jest sankcji karnych mogących w należyty sposób wpłynąć na właściwą realizację zadań powierzonych jednostkom samorządu terytorialnego.

Każdego roku minister gospodarki występuje o przyznanie w ustawie budżetowej środków na realizację zadań wynikających z programu wieloletniego, tj. "Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski". Środki te przeznaczane są głównie na działania edukacyjne, informacyjne, badania w zakresie ochrony zdrowia oraz wsparcie finansowe dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie opracowania planów usuwania wyrobów zawierających azbest. W roku 2008 przeznaczono na te cele kwotę ponad 4 mln PLN. W przyszłym roku minister gospodarki także wystąpi o przyznanie kwoty 4 mln PLN. Szczegółowe działania zrealizowane w ramach tych środków finansowych zostały przedstawione w Raporcie z realizacji w latach 2003-2007 "Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski".

Z poważaniem

Podsekretarz stanu

Janusz Zaleski